

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 9.

У Новом Саду, 15. маја 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Учитељска представка Сабору. — Физичко растење и доба адолесценције. — О могућности систематског васпитања. — Постанак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — Педагошки преглед: Основна школа у Русији. — Учитељство: Скупштина српских и хрватских учитеља у Загребу. — Изасланство митроп. учит. збора, срп. народном Сабору. — Срески учитељски зборови: Седница учит. збора будимске епархије. — Из праксе: Како сам учио једног аналабегу. — Белешке. —

Учитељска представка Сабору.

Изасланство Митрополијског учитељског збора, предало је Српском Народном Црквеном Сабору, ову представку: Високи Саборе!

Проучавајући наше наставне прилике и народнопросветне уопште за 40 година нашег самоуправног школског живота, српско народно је учитељство на многим својим зборовима изнело своје назоре о томе и предлоге, како би се то могло поправити да просвета буде од стварне користи.

На последњој митрополијској учит. скупштини, сазваној од Школ. Савета с том задањом, да учитељство изрекне своје мишљење у којем правцу да се реформише рад на настави, васпитању и народном просвећивању, учитељство је истакло као важне чињенице:

1. Елиминирање нестручних елемената из оног просветног рада, који је строго стручан.

2. Самосталан делокруг просветни и финансијски, тако склопљених школских тела.

3. Заштита учитељевог положаја бољим материјалним средствима, и заштита учитељеве радне снаге од ничим неоправданих наметнутих му послова.

Високослави Шк. Савет и ако је у погледу поправке материјална положаја учитељског, остао при досадањем становишту и узео за подлогу оно стање што постоји у краљевини Угарској на основу

XXVII. зак. чл. од 1907. год., он је бар усвојио становиште учитељско истакнуто у осталим тачкама, те је предложио да се реформише склоп школских власти, од најнижег до највишег органа у том правцу, да позвани стручни људи поведу рад на нашој настави и просвећивању, напредним правцем.

Уз то је Шк. Савет предложио финансијску самосталност тако напредно склопљених школских органа. А затим је предложио да се учитељева радна снага заштити од ничим неоправданих наметнутих му послова.

Но високосл. Сабор. Одбор, баш те најважније основе није узео у обзир, него је поднео Високом Сабору предлог за нову Школ. Уредбу, по којој би склоп месног школског одбора, епарх. школ. одбора и Шк. Савета остао исти као и досада и са истим делокругом и финансијском несамосталношћу.

40 годишња пракса је доказала да садашње стање не ваља. То је факт који су констатовали сви они, који добро познају садашње наставне прилике у школи, и васпитне и просветне прилике у народу. Ако мишљење таквих радника није меродавно, онда не знамо чије је мишљење меродавно. О неподесности садашњег система расправљало се много на учитељским зборовима, писало се много и по стручним и осталим листовима. Одређи правилност тима свима назорима и кон-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

сталованим чињеницама није могуће стварним протудоказима. А оставити у снази и даље такав систем, значи напустити претежни део нашег народно просветног питања својој судбини.

Увађањем XXVII. зак. чл. од 1907. г. у краљевини Угарској, где су тако рећи све наше срп. нар. вероисповедне школе, садашње стање наше основне наставе дошло је у тако тежак положај, да ће он постати неиздржљив, ако се учитељству не заштити радна енергија, скидањем с њега силом наметнутих дужности, од које неке чак немају ни директне везе са наставничким позивом.

Учитељ је преоптерећен наставним часовима због мађарског језика толико, да ће морати клонути под тим теретом, ако му се с друге стране не олакша. А олакшало би му се, кад би се настава у веронауци и словенском језику предала свештеницима.

Учитељ је преоптерећен говором осим осталих наставних предмета, нарочито наставом у мађарском језику толико, да ће и најјачи организам у том тешком раду на брзо издати, ако му се не олакша, да бар не мора трошити груди своје у оном раду, који не спада у његов задатак. А у томе би се учитељу олакшало, ослобађањем учитеља од појачке дужности у цркви, јер та дужност нити је кадгод спадала, нити спада у оквир учитељева васпитачког рада. Али се у пређашња времена могла бар сносити у толико, што су наставне прилике биле примитивније. Данас је оптерећавање учитеља појачком дужности грех и с педагошког и с хигијенског и с хуманог гледишта у опште, а с правног гледишта је то заробљење и експлоатисање једног незаштићеног друштвеног сталеза, каквом експлоатисању нема слична примера ни код једног другог реда, који живи и ради у правно заштићеном људском друштву. С друге стране рађа се из тога приморавања потцењивање свечаног богослужбеног чина, кад се приморава да поји и онај, који нема ни органа за појање, ни слуха, те се тако са естетске стране убија сваки смисао у слушаца, а против тога појца-учи-

теља изазива се одијум у простих слушаца, од чега не само да трпи углед таква учитеља, него и школа нема поред тако схваћена њена поспоца, никаква угледа и значаја, па ма тај учитељ како био дорастао својој наставничком послу. А то утиче лоше и на ученике учитељеве.

Ми смо у најкраћим потезима изнели овде тешкоће са којих пати, не у ужем смислу школа и учитељство, него у опште наша просвета, јер то нису питања усеог значаја, него су наше опште просветно питање. Опширно излагање начелних основа за уређење нашег просветног питања, није овде могуће, с тога смо се дотакли само битних чињеница на којима треба да је основана просвета, која тежи да се еманципује од наставка и развије рад користај по народ у савременом напредном правцу.

Високсл. Шк. С. рачунао је с тим околностима и прихватио више знатнијих предлога митрополијског учитељског збора, те их унео у предлог за нову Школску Уредбу. Високославни Саборски Одбор изоставио је баш те главне основе за реформу наших школа.

С тога молимо да Високи Сабор прихвати за подлогу свога рада онај предлог, који је Школски Савет поднео Саб. Одбору, а уз то да узме у обзир и прихвати и остале назоре, које је изнео митроп. учитељски збор, при расправи о нацрту за нову Школ. Уредбу, јер само ће се тако моћи уклонити несређеност која влада у нашим просветним питањима.

Због неуређености тих питања наша народна просвета траје бедне дане.

Ми народни учитељи као најбољи познаваоци тога јадног стања и као чувари народне наставе и просвећивања, сматрамо за своју дужност да Вас, посланике, као изабранике народне учинимо пажљивим на то неправилно стање наше наставе и васпитања, и да вас још и овим позовемо да помогнете, да се то стање поправи.

Последице које могу наступити са тог несређеног стања биће веома тешке. Ако не прискочите у помоћ да се отклоне такве последице, немојте зажалити на

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нас ако дође до катастрофе, јер ми смо се обраћали свима факторима од најнижих до највиших. Чинили смо све, да пробудимо пажњу меродавних на несносно стање наших просветних прилика.

И после свега тога, ако меродавни чиниоци и сад не поклоне пакље нашем гласу, скидамо са себе сваку одговорност.

Још није касно да се злу помогне а тога вам кличемо: Спасевајте што се још може спасти.

У име извршног одбора Митрополитског Учитељског збора.

С високим поштовањем

У Н. Саду, 12. (25.) маја, 1911. год.

Душан Ружић

зам. перовође.

Ђока Милић

председник.

Физичко растење и доба адолесценције.

Dr. phil. **Паја Радосављевић**, фелд педагошког факултета у Њујорку.

Таблице под бројевима 1.,*1) 2. 3. и 4. дају нам ваљана средства за компарацију мерења извесног детета са нормалном вредношћу. Додуше, ова је нормална вредност за Американце. Ја је не бих изнео да имадемо ми своју. Но, пакалост ми Срби и Хрвати ни јоте не можемо рећи о таким мерењима. Све до данас ни загрејали се нисмо том мисљу, а немо ли да смо што предузели. Кад ће једном време доћи да се и ми озбиљно латимо научног испитивања ђака! Погледајте само наше „педагошко-књижевне“ листеве: пуни су и препуни дубоких мисли, тешких фаза и широких погледа, и то обично позајмљени из туђе шпекулативне кухиње, које не вреде ни за наше народне потребе, нити су за научну педагошку науку, пити их ико озбиљно схваћа, а најмање они, који се не баве филозофијом. И у педагогији се и сувише попује као и у политици, — а ништа се не чини.

Ја сам за то овде истакао ове, американске норме, што су оне добивене на великом броју ђака и што се односе на скоро сву индогерманску децу, чији се родитељи стално или привремено налазе у Америци. Ја бих могао споменути и некоје енглеске и немачке норме, ал' оне су добивене на тако малом броју ђака, да их треба узети као и сувише индивидуалне вредности. Онде, где се опази да је дете много испод ових вредности, па било то у актуалној величини или у односу растења, треба одмах потражити узрок.

Треба на уму имати, да се интересовање овог испитивања не оснива на коначној величини детета, већ на истраживању неповољних утецаја у његовом духовном развоју. Ретардација, застој у физичком растењу може се поправити ксенијом акцелерацијом, напредовањем, но, узрок ове ретардације може мање — више да буде узрок застоју духовног развића.

Рђави услови најбрже се огледају у разилажењу од нормалног односа растења. У опће речено: степен разилажења, који је тако обичан, а по свој прилици и без озбиљног момента, врло је незнатан, као што нам то показује таблица 4. Ако је дете наследило мали стас, то однос прираста треба да је нормалан, а некоја слаба разилажења од просечности могу бити од малог значаја.

Има два факта, која су вредна да их споменемо: *прво*, бројеви за дечаке и девојчице су посве различити, а особито у добу адолесценције (које почиње од 13. или 14. године па траје до 25. године); *друго*, варијације од средње, просечне вредности у сваком добу незнатне су. То се нарочито огледа у 4. табlici.

Изгледа да постоји евиденција за опадање нервне моћи детета око седме и осме године. Тако барем тврде *Брајанова*¹⁾ и *Жилберова*²⁾ испитивања. Дете се у ово доба лакше умори. По свој прилици да то долази од факта, да прираст у величини мишића срца не кореспондује

*1) Dr. Franz Boas, Anthropological investigations in schools (Pedagogical Seminary, 1891, I. св., стр. 225 - 228); Growth of Children (Science, 1895, св. за април).

1) Dr. Bryan у: American Journal of Psychology, V. св., стр. 123. и даље.

2) Dr. Gilbert у: Studies from the Yale Psychological Laboratory, II. св., стр. 63. и даље.

са рапидним прирастом у висини и тежини тог доба. (Сравни мој чланак: Проблем умора, „Српски Учитељ,“ 1908.).

Факат је, да је физичко растење деце куд и камо рапидније за време летње сезоне него ли за време зимске, ова последња перијода сугерира перијоду хибернације (зимско преспавање) за животиње. Пролеће и рано лето обухвата доба прираста у висини; каснији део лета и јесен обухватају растење у тежини. Сезона опадања и растења за вегетацију посве јако корешпондује са перијодама рапидног растења у човека. Човек је у лето у неку руку физичка а зими психичка машина.

V.

На нормално растење такођер рђаво делује и пракса, која се јавља с растењем свести о сполу. Дечак нарочито пати од овога. Ово кочење растења може се узети као поремећај и болест, јер је то навика, која може обоје изазвати. На ово се до данас слабо пазило иако је то од тако огромне важности.

Ординарне форме игара, без обзира на брзину дечије сопствене природе, теже да дечака упознају са самим собом. Док се дете претходно не опомене на рђаве последице ових ствари, оно може постати жртва рђавих и погибелних навика, које би се могле препречити са мало очинске или материнске пажње. Та пажња или то саветовање данас се даје и сувише касно. Дужност је родитеља да с дететом тако поступају, да им је оно скроз поверљиво; они морају унапред знати његове потешкоће и настојати, да се дете што сигурније и лакше мане њих. За највећу је срамоту и осуду, како у погледу на здравље тако и у погледу на морал наше српске омладине, да је дете препуштено само себи или својим рђавим и посрнутим друговима. И шта видимо? За најкраће време, оно је експоновано рђавим навикама, које је сада тешко предупредити, јер су постале друга природа, с којом се тешко борити.

Кларк универзитет*) на источној и Стенфорд универзитет на западној страни

*) Овом јо универзитету президент (т. ј. доживотни ректор) чувени педолог: Др. Стенли Хол.

Америке недавно су покренули читаву кампању за проучавање спола и сексуалне хигијене. Резултати ових испитивања показују, да се велики немар у погледу на нормално растење и развиће спола не огледа само у дечака већ и у одраслих људи. Они тврде, да се врло велики постотак деце не поверава својим родитељима у оваковим стварима. Велики број женскиња потврдише своју игноранцију с обзиром на значење промена у свом рођеном животу; оне посведочише и то, како покушаваху да се лише своје менструализације, коју су сматрале као абнормално стање.

Слична сведочанства добивена су и од људи, показујући, да је врло обична ствар: недостатак знања о нормалном сполном феномену и хигијени. Некоји се и користе оваким стањем. То се нарочито опазило у Америци, где поред велике слободе могу бити и највеће подлости и неваљалштине. У једном новијем чланку: „The Psychology and Pedagogy of Adolescence“ (Pedagogical Seminary, V. св., стр. 61.) — Др. Ленгесџер извештава како се у Америци израбљује омладина. Наиме, у држави, у којој се он налази постоје осам фирма, које су својим вештачким огласима побудили патолошку, болесну бојазан од сексуалних болести. Симптоми, који спадају у нормално развиће навађани су као знаци болести. И шта би? Одједном наврнуше силесија упита и наруцбине ствари, које су те фирме препоручивале као „добро, сигурно и безопасно“ средство лечења. Једна од тих фирма добила је за кратко време 705.000 оваких наруцбина.

Жртве су патиле више психолошки него ли физички од оваких импозиција. Духовне тортуре, које су годинама патиле индивидује перфектно здраве беху резултат овог погрешног поверења и најбоље доказују перманентни застој духа, што долази од немарности данашњег васпитног система да ђаке подучава у овом правцу.

За мог учитељевања у сомборској учитељској школи г. Др. Лаза Појовић издао је једну малу сексуалну књижицу за ђаке. И ако сам пре тога приватно

држао предавања о овим стварима, јер сам настојао да што више откријем тајне приправничког спољног стања, што ми је и пошло за руком, — ја им преноручим да читају ову књижицу. Ђаци то и учинише. Но, шта мислите какав резултат беше? Одмах затим дођоше ми много ђака и казаше, да су и они абнормални што је била проста фикција. После тога састао сам се са г. *Николом Шумоњом*, управитељем пакрачке препарандије. Поведосмо и о томе реч. Он ме увераваше да је књижица г. *Др. Појовића* побудила већи проценат сексуалних инвалида. Ја мислим да су оваке књижице слаб Ментор. Оне имају тек онда вредност, ако ђаци имају пријатеља, лечника, који ће им дати праву дијагнозу њихова стања. Велим *пријатеља* лечника, јер већина данашњих школских лекара нека су врста шпијуна ђачких. Место да их барем они љуцки схваћају, они их баш одају директорима и професорима, а ови опет поред своје солмонске мудрости подигну читаву хајку на ђака а не ће да знају, да пред собом имају неискусно „дете,“ које је постало жртва лошег васпитања, рђавих прилика, дете, које се може тога излечити и бити ваљан и добар човек. Овако непедагошко и нехумано држање наших наставника не само да није добро већ је и за осуду, јер ђаци постају подли, неверљиви, не лече се и трују себе, свој пород — читаво српско племе.

Талијанац *Др. Маро**) с правом истиче четири тачке, које су од специјалне важности у сексуалној хигијени. А то су:

- 1.) добра храна;
- 2.) физичко вежбање;
- 3.) сходно одевање, и
- 4.) здрава духовна средина (друштво). У свези с тиме он наглашава купање и рад.

А како се испуњавају ови захтеви у нас?... Хвала Богу, кад се и у нас покренула „соколска“ идеја међу грађанством, надајући се, да ће здраво схваћање телесног неговања у грађанству по-

дићи свој глас за што бољу и већу негу физичког здравља наших ђака, чпји се болесни идејали данас налазе у нотесу учитеља и професора, који су мање-више дегенерисани у свом правом и светом васпитно — образовном раду.

Најбоља духовна средина за младеж врло је добар субјекат проучавања. *Др. Ешкарјнзон**) извештава, да ђаци првог разреда више школе у Спрингфилду (држава Масачусет), који су тек дошли из граматичке школе, читају куд и камо паметније него ли старији ђаци више школе (што одговара нашим горњогимназистама, реалцима и приправницима). Он износи некоје податке, који јако бацају сенку на учитеље виших школа. Здраво друштво, здраве књиге и здрава кућевна атмосфера битни су фактори за сатисфактну духовну средину школске младежи и омладине.

Рад или конштатно занимање најважнија је ствар у сексуалној хигијени. То не да младежи да мисли на рђаве ствари, и тежи да прошири његово интересовање и идејале. Купање је изванредно средство за одвраћање од оваких штетних ствари. А кад се купа наш приправник? Зар се и дан дањи не лове они ђаци, који скочише у хладни Дунав, који се тоциљају, грудвају, веслају и т. д.? Заиста је до века несретан онај, који је дететом, као оно Рафаило, био затворен у својој собици, где је непрестано сликати морао, или као Доротеја, која је још у трећој години морала да зна латински и грчки, или која је, као још нејачко детешце, морала пратити на балове мајку своју, да би се мајка само показала пред светом са разборитом ћерком својом. — Наш ђенијални *Бранко* одавно је умро. Његов род у многеме се „модерирао“, ал' српски ђаци — нажалост — и дан дањи с тугом певају оне његове стихове:

*) Dr. M. Atkinson у: Pedagogical Seminary, VIII. св.

(Свршиће се.)

*) Marro, La Puberta 1898. (Цитирам по проф. Холу.)

О могућности систематског васпитања.

— Dr. Imre Sándor. —

III.

Школа.

У свему томе се многоструко очитује по школама традиција. Ко да није осетно, како високу преграду ставља та традиција пред младог учитеља, који се свесно латио свога посла и који знаде шта му је циљ? Како се скрши на томе много добре воље, како клоне духом или добије друго лице силна снага, која би да од стране школе т. ј. да ученици од т. з. традиција својих не беху спречавани, много новог и доброга подићи могла из старих основа! И то је један одсек из учитељских живота који клонулим духом теку, а усамљени свршују, и то је важно становиште за онога, ко се буде икада латио, да нам даде слику унутарњег живота наших школа. И моћ традиција морамо амо убројати у сметње васпитања, али не смемо заборавити, да држање за ништа тих сметњи или отворено нападање на њих чини нам рад тек заиста немогућим.

Према томе у опсегу средње школе је много више и добрим јачих незваних а неуклоњивих чинилаца васпитања, него што то у основној школи налазимо. Шта више, ако све до сада речено и заборавимо и претпоставимо, да су породица и основна школа свој посао са пуно успеха вршиле, и да средњу школу с поља ништа не ремети у напредовању ка својој циљу: односно те школе тешко нам се и тада уздати у успех васпитања, иако тече по напред утврђеном плану. Замислимо то блаженство, да ни изван школе, нити међу ђацима, ни у души им нема ничега, што би нам раду тешкоће чинило, него да све по нашој вољи иде: још и тада морамо рећи, да средњешколско васпитавање не може бити заиста систематско, пошто му устројство спречава извршавање главнијих захтева педагогике. Устројство његово у свом историјском развоју, ток живота му као што је данас, не само да није помоћ

него директно осим наставе спречава остале делове васпитног рада*).

Говорећи о основној школи показао сам, да се ефектуирање педагогике обрће на личности учитељевој. О средњој школи такођер то морамо казати, утолико пре, што је први захтев педагогике у вези са појмом личности. Циљ васпитања је стварање личности код ученика а то васпитивање врши ризвијена личност учитељева. Тим начином фактор личности ступа на прво место и тако пред нама имамо питање: може ли данас у средњешколском васпитању да се ефектуира личност¹⁾. Та реч значи (по тумачењу Шнелеровом), да се индивидуалност развије на моралној основи и да свесним постане. По томе се њиме имају да признаду и изврше индивидуални захтеви васпитања, али тиме појам није исцрпљен, пошто је само тако могуће да постане свесним, ако индивидуа схвати одношај свој са заједницом. Зато дакле постајање (формирање) личности значи и то, да дотични у заједници заузме извесну тачку и тако се у појму личности признају и изводе социјални захтеви васпитања. Исто то налазимо и у мишљењу Сеченјејевом, када познавању самога себе — самопознању (die Selbkenntnis, önismeret) приписује највећу важност. По њему, познавање самога себе састоји се у познавању своме и својих околности, и тако и васпитивање за упознавање самога себе значи то, што и васпитање личности, склад, хармонију између индивидуалног и социјалног становишта и тиме нас чува од једностраног наглашавања било којег²⁾. Видећи у начелу личности

*) Кад говоримо о могућности васпитања, не мислимо о резултату наставе, нити о свршавању наставног градива ни о ефектуирању којег метода. Настава, учење је само један део и одмах ће доћи на ред, у каквом је одношају са васпитањем.

¹⁾ Schneller J. Paedagógiai dolgozatok I. Beyerzetés: Опет он. Egyéniség — Személyiség. Magyar Paedagógia 1906. 137. и др. За појам личности и за употребу те речи види: Linde. Persönlichkeitspädagogik: Опет он Natur und Geist, als Grundschema der Weiterklärung (1907) 153—4; Die deutsche Schule (Leipzig) у свакој години на више места (Rissmann): Ratzenhofer., Sociologie више тачака (стр. 223. и за том), Fr. W. Foerster. Schule und Charakter 96. O. Netoliczka, Individualität und Persönlichkeit, (1908. Сабинь.) итд.

²⁾ Не можемо индивидуалност идентифицирати са личношћу, у васпитању личности тим мање гледати крајност индивидуалног васпитања, као што то кадгод тако схвате.

резултат размишљања о васпитању који понајвише задовољава: можемо рећи за систематско, по плану извођено васпитање да је могуће онде, где се у школи слободно може да очитује развијена учитељева личност и у достојној пажњи реши ученичка индивидуалност, која је темељом личности што се развија и у своме развијању се систематским васпитањем потпомаже. Имамо ли та два услова, тада школа има већ у виду и развијање друштва, у коме васпитаници јој морају живети.

Хотећи упознати данашње стање средње школе се таковог становишта, природно је да нам за основу служи та претпоставка, да је сваки учитељ развијена личност. За васпитивање само такви могу бити способни. Међутим та учитељева личност у средњој школи не може да се ефектуира. Не може, а не сме се ни ефектуирати у том погледу, да спољашњи и унутарњи поредак школн по својој вољи формира, удешава. Школеко васпитање је опште васпитање, и тако ни речи не може бити о томе, да би понеки учитељ у своме раду одступио од оних граница, које су устројством општег васпитања одређене*). И нема у томе никакве бојазни, пошто она везаност која је дата са битношћу општег васпитања по себи још не спречава ефектуирање личности. Личност означава баш то, да је индивидуа у заједници нашла своје место и ако су дате границе за рад, то није сметњом слободе. Учитељева личност дужна је баш те границе, тај оквир да попуни, она особено извршује опћи, универзални јој задатак и све, што се да примени у интересу свог циља, употребиће према битности, суштини личности своје — ако може.

Пошто сама личност ни у школи нема те слободе, зло се већ на том месту отпочиње**). Учитељ је само намештеник, кога нико не пита и ако ко и каже, бадава каже, како и шта би требало по њего-

вом мишљењу преустројити на организму васпитања. Нема дакле начина, да успешно дела на подмирењу уочених потреба, јер — сведок је за то повесница наше педагогике — новине нашег јавног васпитања нису се догодиле по жељи оних који у школи раде. Не испитујмо, да ли то тако уопште иде у прилог васпитању, само констатујмо факт. Из тога ће се испоставити, да снага која се налази у личности учитељевој не може да делује толико, да би у стању била да оквиру, услове свога делања учини zgodнијима, бољима. Зато и немамо узрока да се тим и на даље бавимо. Остаје нам ужи круг, само школа: не би ли учитељ у њену животу развити могао цели васпитни утицај своје личности.

У основној школи смо проматрали ту могућност са повољним резултатом; међутим у средњој школи ефектуирање личности још и онда је врло-врло сумњиво и ограничено, ако је та личност снажна и потпуно чиста, ако су спољашњи, изван школски услови посве и повољни. Та тврдња тумачи се оном околности, што је у основној школи редовно један учитељ, а већ у првом разреду средње школе деле се више њих у послу, али исто онолико их се устежу да приме одговорност за успех. И имају потпуно право. По један човек не може бити одговоран за успех васпитања, ако у дотичном разреду недељно само неколико часова одржи. Утицај му је слаб, а нема баш ни много више начина, с тога морамо из нашег расправљања изоставити таквог учитеља, који у средњој школи углавном иде од разреда до разреда, међутим се темељније и сталније не бави ни са једним. Ти само обучавају, осим настављања о другом чему баш не воде бригу, само јављају дисциплинарне случајеве разредном старешини и иду даље.

Са гледишта, како се очитује личност разредног старешине, морамо их боље промотрити, пошто ове имају више прилике и начина да развију васпитни утицај свој и често ове чине одговорним у погледу моралног развитка разредног.

Већ само та околност опомиње нас, да у средњој школи васпитање није у

*) У погледу тога занимљив је Rein. Abhängigkeit und Freiheit der Lehrer. Encykl. Handbuch der Päd. I. 20—22.

***) Један од досад вих резултата експерименталне педагогике је и овај: „mehr Selbständigkeit und Bewegungsfreiheit für den Lehrer und Erzieher.“ Meumann, п. д. II. 411.

своме реду. У заводу од осам разреда осим управитеља може да нађе осам професора поље за развијање своје васпитне личности, остали морају да се одрекну тога (повремено или за свагда) и да се задовоље с тим, што извесне предмете предају и предавано испитују. Међутим незгода није само у положају тих, још је у већој мери у разредног старешине, који ако је заиста васпитна личност, свесно се труди да води свој разред према извесном одређеном циљу. Тај циљ безусловно се слаже са законитим циљем школе, према коме се прилагођује сав рад разредников, али по нужди, по морању носи на себи обележје дотичне личности, пошто васпитач своје морално појимање, свој стални поглед на свет не само да не може затајити, него га по самој природи унутарности своје ефектуирати мора. И сада ми је тешко казати, премда бих волео веровати да претерујем, да наставник у највише случајева бадава троши своју снагу, према циљу се приближити не може, своје мишљење не може да победи приведе.

После до сада реченога указујем само на две препреке: једна је у томе, што се са разредником у његовом васпитном послу деле њих много наставника, а други је у томе, што је у данашњим школама главно учење, настава.

У средњим се заводима нашим са данас уобичајеним стручним системом иде, да се у сваком разреду више учитеља бави својим предметима и учитељи појединих разреда случајно се, само по струкама групишу. Не може се баш на то гледати, у коликој мери полазе од њих хармонични васпитни утицаји, нити се због начелних разлика које се случајно могу јасно да уоче, може посао друкчије да подели. Није нам потребно на то ни мислити, да ће у збору од 12 и више чланова не само разлика бити, него могу да се нађу и чисте противности; доста је то, да многи обучавају у једном разреду. Из самога тога следи, да ток и успех систематског васпитног рада разредног старешине у првом реду зависи од те случајности: Какве ће колеге бити уз њега. Ако сваког од њих руководи одређено начело, а ми-

шљење им се у битним елементима слаже и у интересу циља сваки осећа наклоност за одржавање или стварање хармоније: онда је ствар у реду, разредни старешина неће остати усамљен, шта више добио је помоћи. Догоди се међутим, да они остали нису васпитачи, него су само стручњаци, који веома савесно обучавају, али пред собом изван тога не виде виши циљ, и себе, свој стручни предмет не умеју или кадгод и неће ничему да потчине. Тада ти часови не само да се губе у времену систематског васпитања, него служе за сметњу. Често се догађа и то, да се поједини учитељ самостално, без да се разговарао са разредником, уплеће у вођење разреда. Па тек ако се још — што није немогуће — нађе и онакав, којега се пример не слаже са разредниковим, нити у вршењу дужности, нити у погледу свог понашања, ако је међу учитељима представљена која онакова друштвена мана, против које се школско васпитање треба да бори. Тиме сам споменуо само једну-две могућности, у случају којих ће разредник бадава напрезати снагу своју, труд ће му тим мање успешан бити, штогод је дубља разлика између личности његове и његових колега.

Дакле није нам доста да видимо велике сметње васпитања у спољашњој околини; има тих и унутра између школских зидова. Велики полазак наших средњих завода и тако разно доба чланова осам разреда су узроком коликих тешкоћа! Та сва множина деце доноси у учионицу јаке друштвене противности, борбу, — несвесно, по тим нам је теже поступати с њима. У толико пре, пошто се и учитељско тело у свакој школи састоји из тако много чланова. Колико разлике у погледима, у схватању света, нарочито данас! У погледу хомогеног схватања верозаконске школе још могу да су донекле задовољне, али колико је опасности по државним и општинским школама, на које се дух које вероисповести не сваљује и тако дух завода њени наставници морају сами да одреде! То би било идеално стање, пошто би се тада личности могле ефектуирати баш у својим најдрагоценијим цртама, али посматрајући

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

праксу зло је у томе, што док се духом многих људи развије дух завода а и по томе још, трвење иде на штету васпитаника. И данас не претерујемо, кад кажемо, да та хомогеност баш и не постоји. Честа промена особа, очита противност схватања не толико у основи, колико у самој спољашњости — јако религиозан учитељ и учитељ социјалиста — не допушта хомоген рад, душа васпитаникова лако постаје бојним пољем, која свакако страдава и пропада, ма ко победио. Хомогено васпитање би тек тада могуће било, кад би нашли начина за то, да сваки учитељски збор саставимо из људи који имају хармоничан поглед на свет. Али то је према данашњим приликама немогуће, јер нити садашњи начин избора, нити именовања не обезбеђује непомућену хармонију зборова.

Баш нећу да затајим, шта више истичем, да разредне старешине и опет зато имају васпитне моћи, пошто има случајева, који показују ефектуирање њихово. Доследно, и свесно вођење које годинама траје може да остави на поједином разреду, и на појединој школи повољне отиске. Али колико је чест онај други случај где тужни трагови означају утицај негативног васпитања.

О личним сметњама васпитања то је најмање што смо морали казати. Не мислећи на лица, нити на који завод, него видећи у томе резултат својих опажања, тешко могу да верујем, да и други тако не виде сметње при очитовању учитељеве личности које смо сада расправљали.

Премда праву истину каже онај, који свему томе то пребацује, да тек учитељске полеге не могу бити сметњом међусобног рада! Ко тако мисли, без сумње је човек теорије и своју мисао погрешно држи да је верни тумач јаве. Нека се обазре и нека не суди ни добро ни зло о познатом овом или оном заводу, него нека свој суд створи у колико је можно на основу општег познавања тих ствари и тада ће барем толико рећи, да смо — људи*). Занста, и здраво смо људи и у

*) Добра огледала сваког учитеља су и у многим обавешћују ван школе стојеће два позорница комада, обавешћују школу а нарочито учитеља извесе на позорницу: Dreher, der Probekandidat и Otto Ernst, Flachsmann als Erzieher.

врло незнатној мери учитељи. Човека учитељем чини само одређено васпитно мишљење, па било то ма и колико жалосно, не судим тако само ја, да то васпитно мишљење међу нама није опште. У опште није нам свестан онај циљ, према коме треба да се управља цело васпитање наших школа и нисмо сви прожмани оним осећајем, да нам сваки корак наш при обављању својих дужности добар може бити само ако га одређено мишљење води. Не за извину, но нека је речено ради објашњења, да је узрок само у малој мери код учитеља; већином се да наћи у томе, што је данас у свакој нашој школи давање знања нешто најважније. Закон и правила истина не искључују ни васпитање, теоретичари и у настави виде васпитање, али зато је и опет истина то, да се васпитање, развијање душе свесним вођењем, отворено показивање етичког циља богме запоставља. Дисциплиновање још не значи једно са васпитавањем!

(Наставиће се).

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварање новог школског закона.

IV.

Панта Поповић: Славни саборе! Ја сам био и учитељ а и клирик сам, те држим, да ћу се моћи на обе стране обазрети. Ја бих после двадесет година рада пристао на предлог поштованог предговорника г. архимандрита Анђелића, али данас, кад узмемо ствар, као што јесте не могу. Кад узмем ствар и са политичног и са практичног гледишта, не смем се придружити исправку госп. арх. Анђелића с тога, што се данас комуналне школе завађају. Ја сам зато, да се остави учитељу предавање хришћанске науке, што знам из искуства, да клирици — овде не разумем само богослове, него све, који у клир спадају — немају никаква педагошка знања. Ја кад сам био у богословији, ми смо целу педагогију, за два сата свршили. Да су клирици певшти педагози, имам јасна доказа, што су ми се многи учитељи тужили, а и сам сам видео, да на писиту наука хришћанска најлошије испада, те зато и учитељи више пута страдају, јер је наука хришћанска на првом

месту, па испитна комисија, прво из те науке испитује, а кад деца незнају катихизис, онда је учитељ пао. Нисам ни зато, да свештеник, као неки цензор, контролише учитеља, него ако се прими те дужности, нека је савесно испуњава. Ја да ми је могуће ја бих науку вере сасвим изоставио из школе, као што је у северној Америци, па нек се црква стара и нек гаји своју децу, али почем су у нас друге околности, то прихваћам предлог школског одбора.

Прота Бранковић није се надао да ће тај параграф толику дебату изазвати, говори као окружни надзорник основних школа и као управитељ приправничкога завода, који је ту ствар проматрао и о томе промишљао.

Признаје, да је начело г. арх. Анђелића лепо и пробитачно, кад свештеник не би с другим дужностима оптерећен био, ал би се могло десити, да свештеник баш онда, кад би требало да иде да предаје науку хришћанску, има другу дужност да обави, те би час напустити морао. Он налази доста гаранције за предавање у учитељима, да предају науку хришћанску, ако остане препарандија и надаће тако удешена, као што је сад, јер је данас у приправничком заводу тако удешено, да је веронаука у склад са сваким другим предметом доведена, те ће учитељ и поред других предмета веронауке се дотицати.

Г. архимандрит Анђелић могао се уверити, кад је као комisar на приправничком испиту присуствовао, да се данас у препарандији наука вере у свима гранама учи, те да су том приправници бољи и од богослова. Ако дакле остане, да се тако и у будуће наука вере у препарандији предавала буде, као данас, онда је боље, да учитељ предаје ту науку деци, него свештеник. Но њега у сумњу доводи то, што у нацрту стоји, да се у препарандији само катихизис предаје, о чему ће, кад буде реч о приправничком заводу, своје мњење изрећи. Он је за редакцију.

Архимандрит **Анђелић** наглашује, да је рекао, да налази средства и у учитељима, али нема у њима толико гаранције, колико у свештеницима. Препоручује свој исправак славном сабору.

Известилац **Стеван В. Поповић** бранећи редакцију говори. Г. архимандрит Анђелић добро је одпочео свој нападај, ја ћу да му следећем тим путем. И ја бих се, господо, као и он врло радовао, да видим свој народ „сретан, напредан и благополучан,“ али на овоме свету. Нема сумње, да кад се известна сврха хоће да постигне излажу се и средства, која тој сврси воде. Једна од главнијих полуга, да народ буде сретан, то је неговање религиозно — моралног чувства, зато нам треба начина како да се то средство одржи. Цел школе није та, да учитељ даде детету „штап

и торбицу знања,“ па да га упути до свештеника као путовође, него је та, да изнутра развије и оспособи дете, да оно после налази највише снаге у себи. Увек је сигурнија сопствена снага, него туђа подпора. Свештеник целом свом стаду, кад би овом требало у један исти мах помоћи, не би могао помоћи. Ја иптем од школе, да она развије у човеку све оне дарове, што му је природа — Бог дао, те да он може после сам на свом развоју даље делати. Методика и педагогика није само наука, него и вештина, није то доста, господо, само начела знати, по ваља их умети прилагођавати. Педагогија излаже начела обрађујуће наставе, учи како да се та начела у пракси примењују. Као што рекох, да је методика и педагогија не само наука, него и вештина, па кад се учитељи у приправничким заводима тој науци и вештини уче, зашто да им се одузме предавати науку хришћанску. Ја држим да су се они за то боље спремили него богослови, који се само дотичу тих предмета, да их упознају. Бојазан г. архим. Анђелића, да ће се свештенику одузети прилика да може упознати децу, не стоји, јер то би и тада било, кад би се свештенику предало предавање науке хришћанске, јер према малом броју часова, који му је одређен, не би ни тад могао децу упознати. Ја иптем од свештеника, да је он таки пријатељ школе, који ће увек сваком приликом у школу долазити и својим саветом школу потпомагати, иптем, да је пријатељ детета, који ће дете и у школи и у породици и у општини верно пратити, да му у свим потребама са свим средствима у помоћ притече. Што се тиче „суве педагогије“, ја не знам, које су сува начела, а које мокра. Педагошка начела прилења су из емпиричне психологије и из антропологије, а не из црквених канона. Господин Анђелић не налази толико гаранције у учитељу, колико у свештенику, то се ваља односи на чистоћу вере. Што се тога тиче, ја сам подпуце умпрен § 23., где се вели, да ће се од верозаконских књига употребљавати оне, које свети синод на предлог главне управе српских народних школа одобри. Што господин Панта Поповић вели, да би оделно школу од цркве, држим, да у тим речима нема доста јасности. Ја, као педагог, држим, да се човек без моралне основе не може унутарње развити и да се за живот мора неговати особито морално чувство, јер ово друштво може опстати само на моралној основи. Ја сам најодличнији противник тога, ако сам добро схватио речи г. Панте Поповића, да се тај правац, којим школа негује религиозно, а особито морално чувство, из школе истисне. Држим да ће неговање моралног чувства бити темељ, на коме ће се човек развијати, а желио бих, да се неговање тог чувства повери

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

са свим оном човеку, који је за то најбоље спремљен. (Живно!)

Председник: Почем је ствар испрљена, мислим да би се могло гласању приступити. На гласању прима се § 24. по редакцији школског одбора.

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 25. „При поуци у женским радовима има се ићи на то, да се женска младеж учи поглавито реду, чистоти и разумном домаћем газдовању. Из ове поуке искључује се уметнички и луксузни радови.“

Сандић предлаже, да се последња алинеја „из ове поуке искључују се уметнички и луксузни радови“ изостави, и ако буде когод бранио ту алинеју, обећава и он свој предлог бранити.

Димић: Постоји наредба (нас се не тичу наредбе).

Известилац **Ст. В. Поповић** препоручује предлог школског одбора.

Сандић хоће да говори (гласајмо! Известилац је имао последњу реч, гласајмо!)

Председник: Ја држим, да није лепо одузети посланику реч, ал молим и господу посланике да не почињу онда, кад прође време (нека говори).

Сандић одустаје од речи. — На гласању прима се предлог посланика Сандића, да последња алинеја изостане.

Известилац **Ст. В. Поповић** чита § 26. „месни школски одбор има се састарати, да се за поднору поуке у женским радовима образују из пријатељица школе женске задруге. Такове задруге имаће право давати мњења при избору учитељке за женске радове и у стварима, које се односе на ову поуку.“

Димић предлаже, да се у другом реду после речи „из пријатељица школе“ уметне „по градовима“ јер по селима то ни за сто година бити неће.

Др. **Светислав Касапиновић** мисли, да се г. посланик Димић може умирити тим, што се вели, да месни школски одбор води бригу, јер има и села, где би се могла таква задруга образовати, па зашто им се могућност ускраћује.

Сандић има да поднесе одлуку учитељске скупштине на овај параграф и подноси је као исправак, да се §§ 26. и 27. уједно споје. Овим би се параграф тиме као изменили, што би се друкчије штитиловати морали, и тада би овако гласили: „Ако нема где учитељице, која би предавала деци и школске научне предмете и ручне основе, то да се учитељице за женски рад плаћају из општинске благајне, а трошкове око материјала за тај рад да имућнији родитељи сносе, а за сиромашну децу мештанска благајна.“

Прота **Стефановић:** Друга ставка није довољно јасна: „Такове задруге имаће право давати мњења при избору учитељке за жен-

ске радове и у стварима, које се односе на ову поуку.“ Дакле сви чланови те задруге имаће право и т. д. Зато би то овако исправио: „Такове задруге имаће путем своје председнице право и т. д.“

Известилац **Ст. В. Поповић:** И поука о женским радовима допринаша одгајању, почем би се могло десити да месна женска задруга не зна како да се та поука предаје, то им се даје само право, да своје мњење при избору учитељице за женске радове о способности исте изрази. Нема ништа против спајања §§ 26. и 27.

Васа Ђурђевић: Мене изазва реч „трошкови“, да учествујем у дебати. Ја не знам, какви су то трошкови за набавку ствари, што су нужне за женске радове. Зато бих ја, и ако се прими предлог г. Сандића, и ако остане редакција имао исправак, да се и једни и други трошкови плаћају из месне школске благајне за све јер, ко ће пресућивати, ко је сиромаш, ко ли богат. Ако се то остави учитељици, да она пресућује, то ће она доћи у неприлику са децијим родитељима, а ако одбор буде пресућивао, може да се гледа на кумство, пријатељство и т. д. Зато предлажем овај исправак: „Трошкове око поуке у простим женским радовима подмирује општина из благајне школске.“

Прота **Бранковић** предлаже, да пред § 25. дође нов параграф, који ће разјаснити, ко предаје те женске ручне радове, јер се говори о тим радовима, а не каже се, ко те радове предаје. Зато предлажем, да се после § 24. пред § 25. уметне овај параграф: „Поуку у женским радовима где постоји учитељица, која и друге наставне предмете има обављати а где такве нема, ту се има засебно учитељица за ручне радове поставити.“ И још као подуну на Ђурђевићеву исправку: „А за уметничке радове подмирују родитељи сами.“

Известилац **Ст. В. Поповић** усваја предлог Бранковића. — На гласању прима се предлог прота Бранковића.

Известилац **Ст. В. Поповић** усваја предлог г. посланика Сандића, да се §§ 26. и 27. споје.

„Застава“, број 58. од 23. маја 1871.

(Наставиће се.)

Педагошки преглед.

(Наставак.)

Основна школа у Русији. Предлог мишистров говори о приватним нижим учевним заводима и о обавезној настави. Но при свем том, основе министровог пројекта у многоме нису наишле на пријем у комисији за народно образовање.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Комисија стоји на становишту да народне елементе треба више заинтересовати за основну наставу. С тога мисли да треба да се измене склоп школских савета. Она нарочито држи за неподесан утицај чланова по дужности и по именовану. Уз то је неподесно што законски предлог даје администрацији пуну могућност, да сасвим уништи сваки утицај народних елемената у савету, јер оне чланове које земства или градови изберу не што може власт да не потврди, него их може у свако доба уклонити од сарадње у савету. С тога је и заузето становиште, да у савету буде што више изабраних чланова, и да скидање чланова са дужности може савет у свом делокругу извести, а уједно да се ослободи савет од притиска председникова установом да сâм бира председника из своје средине.

Установа надзора власти над радом савета а помоћу директора и инспектора, не само да ће сметати делокругу савета, него може да онемогући сваку добру делатност, јер би од директора и инспектора зависило свако решење савета, јер би му они могли својим протестом сметати.

Да би се такав непоредан положај уклонио, Савет је предложио, да се ограничи круг компетенције директора и инспектора, једно тиме, што би се један део њихова делокруга пренео на новоустановљене отправнике дужности т. зв. руководитеље наставе, а друго тиме што не би се сузио делокруг директора и инспектора да не могу својим протестима зауставити правоћност решења савета. На послетку је комисија за оне школе што их имају поједине установе и приватне особе, нашла за потребно да им се прошире права.

Према томе је пројект министров, допуњен комисијом изишао оваки:

Школа. 1. Разредни учитељи, одговорни за рад и успех у своме разреду. 2. Вођа или равнајући учитељ, одговорни управитељ за сву школу. 3. Педагошки Савет, у којем су предавачи који су меродавни за наставно васпитне мере за сву школу.

Изддржаваоци, који се старају за економску страну основних школа имају удела у наставно-васпитном раду школа које издржавају.

Окружна организација. 1. Окружни педагошки савет у којем су предавачи свију

основних школа и руководитељи наставног рада, с правом решавања општих наставно васпитних питања. 2. Окружни школски Савет, који се стара о наставно васпитним односима основних школа у округу. У њему је усредређена сва власт за основно образовање у округу. 3. Инспектор је представник управног надзора, уједно је представник министарства просвете у школском савету. 4. Руководитељи наставног рада уопште или по појединим предметима. Управне власти немају. Старање им је да се поправи наставни рад.

Губернијска организација. 1. Губернијски школски савет. а) апелациона власт за окружне и градске школ. савете. б) ствара услове за уважање обвезне наставе у разним окрузима. в) води рачуна о стању осн. наставе у губервији. г) Директор основних школа врши делокруг надзорника. Изводи надзор власти у губервији. Претставник министарства просвете у губернијском Школ. Савету.

Средњина уџраса. Министарство народне просвете, руководи и надзирава у опште основно образовање. Стара се о његовом развоју и поправци. Води општу школску статистику. Комисија је тога становишта да је преко потребно да овако уређење обухвати све школе у држави, ради јединства организације народног образовања, и стога се запело код питања о положају црквено приходских школа, јер министарство хоће ове школе да излучи из општег закона.

С тога чланови комисије нису могли доћи до споразума. На крају је питање решено у негативном правцу. У погледу приватних завода проширена су права издржаваоца између осталог и тиме, да се у њима наставља на матерњем језику. У комисији је било много расправљано и о циљу наставе и многе фразе и формалности које немају никакве садржине, отпаде су.

Сво гравиво за нови закон, комисија је поделила овако: 1. Опште основе. 2. Оснивање основних школа. 3. Наставни део. 4. О ученицима. 5. О ученицима и лечнику. 6. О педагошким саветима. 7. О директорима и инспекторима основних школа. 8. О управницима наставног дела. 9. О школским саветима. 10. О старатељствима за основне школе. 11. О правима основних школа и њихових службеника. У први одељак ушао је и одређени

шет за основну школу. У тому је комисија прихватила ова три начела основног образовања: религиозно-наравствено образовање, љубав домовини и давање ученицима основног знања. Главна је сврха, да основне школе својом организацијом и програмом удовоље општим економским интересима у складу са религиозним и породичним приликама дотичног стаповништва. У организацији школској одређено је, да основне школе спадају под старање министра просвете; оснивање школа изводе школски савети, издржаваоци школе и школска старатељства. Чисто наставни део спада у компетенцију педагошких савета. Органима министарства, директорима и инспекторима основних школа, спада само надзор над школама и уз то нарочито у оним местима, где школ. савети нису још уређени. У таким случајевима, делокруг њихов полако ће се преносити на директоре и на инспекторе.

Учитељство.

(Свршетак).

Скупштина српских и хрватских учитеља у Загребу. Наставља се генерална дебата. *Н. Тот* чита свој говор, у ком осуђује владу, која је својом основном учитеље заварала, и Радића, кога зове шуфом и комедијантом. (Бука. Преде. одузима говорнику реч, јер вређа достојанство скупштине. Уједно одређује одмор).

Турић предлаже, да се учитељство не изјављује ни за ресистенцију ни против ње, него нека тражи начин, како би у садашњој повишници (Доле!) У највећој галами *Турић* одустаје од речи. Председник одређује одмор.

После одмора председава *Д. Трстеник*. Он прво констатује, да непримање резолуције центр. одбора не значи неповерење одбору. (Повици: не значи!) а онда ставља на гласање резолуције. *Прима се резолуција Келерова* за подлогу специјалне дебате огромном већином.

Затим се резолуција тачка по тачку прима без дебате, само се у оном пасусу, који протестује против Радићевих инсулта на учитељство изоставља име С. Радића.

На предлог *Анатолића* и *Пестичека* додаје се резолуцији, да ће пасивна ресистенција престати, кад се учитељски приходи уреде као код других чиновника њихове наобразбе.

Мадријан тражи, да се тачно одреде, које су то функције које треба учитељи да напусте. Предлаже, да се апетиненција не протеже на оне крајеве у којима је хрватски и српски елеменат угрожен од странаца.

Доленац препоручује, да се са ресистенцијом причека, али буде извиждан и онемогућен му говор. Херман говори против ограничења реси-

стенције. *Муха* разлаже, како је потпуна ресистенција у национално угроженим крајевима убитачна. (Бука).

Стахуљак предлаже, да се и оргуљање и појање изостави, док се пристojно не награди. Прима се.

Стахуљак даље предлаже, да се изабере један сталан одбор, који ће се бринути за намештања учитељима, који буду напустили своју незахвалну службу и који ће одвраћати младиће од пренаправдије. (Прима се).

У 4 сата после подне настављена је седница *Г. М. Бурић* износи у кратким потезима историјат Савеза. Савез је био основан и почео радити; покренуо је био и лист, за који су и стручњаци признали, да је био један од најбољих српских педагошких листова. Али дошли су бурни дани. Српски противници су ударили у првом реду на његове просветне раднике, учитеље. Савез је распуштен, друштва растурена, имовина заплијењена и уништена.

Прошле године се Савез опет пренуо на нови живот.

Да се стекне једна чврста подлога за организацију, којој се неће моћи догодити оно, што се догодило Савезу пре три године, одбор Савеза је на својој конференцији од 6. (19.) маја прошле године закључио, да се оснује „Српска Учитељска Штедишница доничарско друштво у Загребу“.

Основна главница друштва била би 100.000 К, која би се делила на 2.000 акција, а свака акција по 50 К номиналне вредности.

Акције би гласиле на име, а уплаћивале би се на овај начин. Од номиналне вредности приликом уписа 17 К по акцији, а остатак од 33 К у два једнака obroка, и то најдаље за 1 годину дана.

У име уписине и оснивачких трошкова имало би се уплатити од сваке акције по 2 К. Након подмирења оснивачких трошкова, унео би се евентуални вишак у резервни фонд.

Све уплате као уписине и први obroци акција имали би се изравно послати на Српску Банку д. д. у Загребу, која би све примљене своте укаматила, од дана уплате до почетка рада оснивајућег друштва са 4⁰/100 чисто.

Сви, који желе уписати акције, треба да се јаве *г. В. Вукдраговићу*, учитељу у Окучанима.

Г. Д. Поповић, препоручује ову основу, али исправља је у толико, да уплата акција не треба да буде исплаћена у року од годину дана.

Г. Ј. Орешчанин, разлаже, да је немогуће организацију српских учит. друштава извести на другој подлози, јер влада неће да потврди правила. Нада се, да ће данас, кад је очито, да се организација може извести само на материјалној подлози, предлог одборов бити примљен и проведен.

С. Радић. (Ириг) у полетном говору позива другове, да приступе делу и да још данас сви присутни упишу акције. (Бурно одобравање).

В. Вукдраговић реферирше, да је до сад уписано 338 акција од 85 акционара.

Приступа се уписивању акција. Уписали су готово сви присутни без изнимке.

На општи захтев остао је стари одбор, који ће ову ствар водити: г. г. Миле Ђурић (Брод и/С.), Душан Поповић (Рума), Максим Огорелица (Н. Градишка), Васо Вукдраговић (Окучани), Миливоје Млађан (Нова Градишка), Васо Вановић (Н. Градишка), Влада Војновић, (Госпић) Остоја Зјалић (Слатина), Коста Драгосавац (Кусоње).

Након тога су прочитани многи поздравни брзојави.

Јоцо Живковић предлаже, да сви чланови организације уплаћују месечно 1 К за фонд, којим би се подупирали они учитељи, који буду ради свога политичког држања прогоњени. Прима се.

Модалитети о уплаћивању и раздели овога новца препуштају се одбору.

*

Скупштина хрв. и срп. учитеља.

После дуже дебате примљена је коначно огромном већином гласова ова резолуција:

„Хрватско учитељство сакупљено дана 11. маја 1911. у Загребу на изванредној општој скупштини „Савеза хрв. учитељских друштава“.

1. 1) Изјављује своје негодовање и огорчење, што материјални и правни одношаји хрв. учитељства нису у задњем заседању хрв. сабора уређени;

2) не прима празних похвала, а одлучно одбија увреде, које су пригодном саборске расправе о том питању панешене целом хрв. учитељству.

II. Све докле, док се међу чиповницима исте квалификације не даде пучком учитељству достојно место изравнањем плате и уређењем правних одношаја, обвезује се све хрв. пучко учитељство одмах провести следеће:

1) да се почасни, а неплаћени рад учитељства у свим културним и хуманитарним институцијама обустави, као што и оргуљање и појање, где није достојно плаћено, затим да учитељство не суделује ниједном избору заступника за обш. одборе, жуп. скупштине и за сабор.

2) Свој рад у школи стегнути у границе школског закона, те нарочито не поучавати више него 80 деце по једној учитељској особи. Препоручује се топло целокупном учитељству, да се потражи боље звање. У Загребу нека се зато устроји одбор, који ће водити скрб за наметање учитеља, који траже друго звање. Младеж нека се наговара, да не полази препарандије“.

На предлог г. *Ј. Голдашића* обвезују се учитељи, да ће у заједничку благајну уплаћивати по 1 К месечно за оне другове, који буду прогоњени у борби за учитељска права.

У одбор, који ће водити бригу о прогоњеним учитељима, изабрани су: г. г. Голдашић, Боранић, Томичић, Горанић, Катић и Олга Шах.

После тога закључена је скупштина у 3^{1/2} сата по подне.

*

Социјалистичка скупштина за учитеље.

28. IV. (11. V.) одржала је социјално демократска странка велику пучку скупштину, да означи своје становиште према учитељском покрету. Скупштина је била врло добро посећена; осим радника и чланова странке било је доста и учитеља и учитељица.

Ј. Демстровић је у подужем говору разложио да социјалисти схваћају и одобравају класну борбу учитеља. Општо је осудио режим у Хрватској, који плаћа тамничаре боље него наше културне раднике.

Говорио је још *Д. Трстњак*, који се радницима захваљује на указаној солидарности и саосећању. Они су у Загребу једини доказали, да схваћају биједу учитеља, док су остали Загребчани остали индиферентни, они Загребчани, који знају окитити куће заставама, кад им долазе у посете какви изасланици капиталиста и банака.

Скупштину је закључио *В. Буксег* позивајући учитеље, да у борби не клону.

„Србобран“

Изасланство митроп. учит. збора, срп. народном Сабору. Митрополијски учитељски збор, изнео је своје становиште у погледу преображаја наших школа и поправке учитељског положаја.

Све важније основе на којима би се развио здрав правац у корист наше народне просвете, прихватно је и Школски Савет и с таквим предлогом за Шк. Уредбу учитељство би за овај мах могло бити задовољно. Једино што Шк. Савет није прихватио предложено основу за учитељске плате, него је остао при основи која је прописана државним законом од 1907. год. Но пошто је предлог Шк. Савета, према саборском устројству морао прећи преко Саборског Одбора, Саборски Одбор је веома важне основе из Нацрта за Школ. Уредбу препричао и то тако, да учитељство са таквом уредбом никако не може бити задовољно. Да би се расположење у учитељству за времена приказало Сабору, на брзу руку је сазвано из ближе околине учитељство у Нови Сад, да као изасланство Митроп. учит. збора изађе пред Њ. Светост патријарха као председника Сабора и пред клуб саборске већине.

У изасланству су били: Нови Сад: Ђ. Михајловић, Д. Ружић, и Ђ. Гајин; Ст. Футог: Ж. Алексић, Ј. Вукотић, Ст. Бошњак и В. Маријански; Врбас: Мил. Калуђерски; Ст. Шове: Коста Пешић; Ст. Бечеј: Љ. Милованов, Вл. Михајловић и Милана Милованов; Мохол: Марко Славковић; Ада: Д. Бешлић,

Ненад Рајић; П. Село: Д. Вишковић; Турија: Милан Протић; Фелдварац: Ђ. Малешевић и П. Томић; Сентомаш: Арк. Павловић, Мил. Загорица и Даринка Сремчевић; Ст. Кањига: Акс. Живановић; Сомбор: П. Лалошевић, Н. Шашин; Ст. Сивац: М. Лесковац, Јелена Мајска и Вида Ружићева; Кула: Жарко Вукадиновић, С. Ђурић; Стапар: Бошко Поштић; Мокриш: Ник. Николајевић; Митровица: Дим. Рашић, Јов. Удицки, Б. Лалошевић Зорка Јеремин и Зорка Трумић; Карловци: Радован Малешевић, М. Павловић; Беоциш: Богдан Глумац.

Пошто је Њ. Светост патријарх био заузет у седници св. Синода, то је изасланство отишло прво у клуб срп. самосталне странке, где је у име учитељства, а у смислу поднесене представке, изнео жеље учитељске Ђ. Михајловић. Подпредседник Сабора Др. Душан Пелеш, одговорио је изасланству, да је Саб. Одбор при измени дотичних предлога Шк. С. имао у виду прилике у Краљевини Хрватској и Славонији. Признао је тежак положај учитељски, али с тим учитељство не би могло бити задовољено, да сам клуб самосталне странке преко свога подпредседника, проте и умир. проф. богословије Милутина Јакшића, није са пуно братека саосећаја схватио жалбе и тражбине учитељске и истакао, да ће се у корист захтева учитељских учинити све што већина саборска буде могла.

У подне је изасланство примио Њ. С. патријарх, где је Ђ. Михајловић истакао поново жалбе и тражбине учитељске, напоменувши и становиште Шк. С. па и Његове Светости као председника Шк. С., и нагласио наду да ће Њ. С. као пријатељ учитељства, заштитити праведне захтеве учитељске, који не иду учитељству у прилог као сталежу, него иду у корист опште народне просвете. Њ. С. је веома предузетљиво примила учитељско изасланство нагласивши, да је још од ђаковања свога имао прилике да се упозна са учитељством, те је од увек био пријатељ учитељству. А и овом приликом ће прихватити праведне жалбе учитељске са жељом, да се занета тежак положај учитељски олакша и наставнички учитељски рад доведе у склад како би корисно послужило и цркви и школи.

Изасланство је на то изјавило да ће радо и на даље прихватити и наставу у веро-

науци, ако пије могуће извести да свештеници то предају, али коначно тражи да се учитељство ослободи од појачке дужности.

Њ. С. патријарх изјавио је, да неће томе бити противан, ако Сабор заузме то становиште, али држи да би по саму наставу у веронауци било корисније, ако је и на даље предају учитељи.

Учитељско изасланство стекло је после свега овога уверење, да је и већина меродавних чинилаца увидела, тежак положај учитељски и да ће сви фактори уважити оправдане дугогодишње тражбине учитељске да је томе занета крајње време, нарочито сада, све то признадоше после и у приватном разговору многи посланици.

А да ми учитељи постигнемо оно што тражимо, треба да смо сложни и одлучни, јер то импонира сваком па и оном, ко забада три у здраву ногу и подмукло експлоатише неке од наших другова, да сметају нашем сложном раду и организацији која треба да се спроведе помоћу нашег учитељског органа „Шк. Гласника.“

Но смисао за честит, сложан и напредан рад, све се боље развија у учитељству а то му може служити само као једна лепа одлика а и као јасан доказ, да су покушаји наших непријатеља узалудни, јер ће а пре а после и ти наши другови, који су под њиховом сугестијом доћи на прави пут и прићи у своје јато, у своје коло, јер „тешко свугде своме без својега!“

Срески учитељски зборови.

Седница учитељског збора будимске епархије, држана 28. Априла (11. маја.) о. г. у Мохачу. Као што се већ из самога наслова види, ово је био учит. збор *целе епархије*. Ево: зашто. У будимском среском збору има више од 12 члапова. У мохачком имаде 33 члана. С тога, на молбу и у споразуму оба ова среска збора, дозвољено је да се спојимо те да држимо заједничке седнице као: *учитељски збор будимске епархије*. С обзиром на то, што ће, овим начином, трошкови око држања оваког заједничког збора, (због велике удаљености места из два разна прото-презвитерата) бити знатно већи, с тога је решено и то да се овај збор састаје годишње

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIB.RS

тек само једаред и то увек у пролеће. Оволико, ради објашњења нашег збора, као епархијског.

А сад о самом збору.

Збору је председавао Г. *Љубомир Лотић* епарх. шк. надзорник. Чланови су били заступљени у лепом броју; свега 36 на броју. И то: Из будимског среза: 8, а из мохачког среза 28. Није дошло из будимског: 4, а из мохачког 5-оро. Од ових скоро сви су се извинили. Од гостију били су: преч. г. г. *Јован Бешлић*, окр. протопрезвитер Мохачки; *Петар Весин*, из Дунасечуја, јером. *Евђеније Ристић*, *Душан Андрић* из Мајша, и много ратара и интелигенције из Мохаџа.

На реду је ток саме седнице. У напред морам рећи ово: Да бих што више штедео простор нашег листа трудићу се да будем што краћи. Гледаћу тек само то да наведем, што је битно. Код говора навешћу тек само мисли, оставићу се разраде истих идеја. Главно је, да не изостане ствар, а речи могу и изостати. Њих није тешко представити, кад видимо мисли, идеје саме ствари.

Председник Љубомир Лотић је узео реч. Рекао је ово: Свечан је ово час, кад се са-стају просветни радници срп. народа и то оног дела, који је одсечен од главног стабла народног. Ми са народом живимо и у добру и у злу. Желимо да смо увек с њим и онда, кад му ваља помоћи. Слика народног живота, јесте слика његове интелигенције. Ми нисмо задовољни са том сликом. За то желимо да се пађемо сваки на свом месту, па да помогнемо свом народу, да се ни пред странцима не стидимо. Бреме дужности је велико да се скоро не да попети. Но ми нећемо клонути. Сваки свој посао нек обавља савесно, као што најбоље уме, па ће бити добро. У Будиму 1707. г. био је српски учитељ: *Лацко Криштовљевић*. Дужности су му биле: у цркви појати, свеће палити, звонити и (узгред!) децу учити. Па и он је чинио своју дужност како је најбоље умео. Било је резултата његову труду. Срби у Будиму свагда су били први. У сваком народном покрету су ишли напред испред свију. Ето примера у оснивању српске гимназије и Матице Српске. У вршењу својих дужности угледајмо се на свог старог друга Криштовљевића. Не заборавајмо да смо једно коло, које спаја велики задатак да у народу подижемо и јачамо:

Православље, родољубље и домољубље, као 3 главна стуба народног живота.

Уверен је, да ћемо сви бити на блъези у свом послу. Хтећемо радити за народ. Но, ко може радити? Ко је и сâм *јак* и то: *ишесно јак*. С тога, неговање здравља не сме се занемарити. Јер: трагедија учитељска јесте трагедија народна. — Други задатак је *просвећивање* себе и другог. Трећи део нашег рада је *економски*! Свој живот тако удешавати, да материјално збринемо себе. *Четврта* страна нашег рада је *етички* део. Морамо сами неговати карактер и код себе и у школи и у самом народу. Не смемо бити учесници ничега, што је ситно, мало, неправо и неморално. Прекаљен карактер не изневерава оно, што је узвишено.

Ето, то су 4 зида, на чему треба да се подиже народна зграда. Однегујмо нове, боље Србе, који ће знати за братство и пријатељство; који ће увреде умети опрестити а не мећати своје противнику на главу врело угљевље! У тој нади поздравља искупљено учитељство и госте, те отвара седницу.

Предлаже, да се брзојавно поздраве Њ. Светост, преузвишени Г. *Лукијан Богдановић*, патријарх српски.

Поздрављајући говорника прима се предлог.

За тим се збор конституисао. Да би се одржао паритет оба *среска* збора, избрати су из будимског среза ови: *Алекса Михалчић* из Пеште за потпредседника. За перовођу: *Софија Станковићева* из Ловре. За одборнике: *Светозар Радашин* из Будима, *Стеван Стојић* из Помаза, *Лаза Терзин* из Св. Андреје и *Вукосава Гајићева* из Бате. А из мохачког среза ови: *Борђе Петровић* из Бремена за потпредседника: *Јован Гуцуња* из Барања-Бања за перовођу. За одборнике: *Сава Канурић* из Шиклуша, *Светозар Печујлија* из Херцегсуљоша, *Милан Марјановић* из Срп. Титоша и *Видосава Турчићева* из Борјада.

Пошто је ово прва заједничка седница а из прошлих среских зборских седница био је за оба збора утврђен по 1 дневни ред, с тога је новоизабрани одбор, овако спојеног збора, повукао се те је углавном себи овај дневни ред за ову седницу.

Примедбе на нову „Наст. Осн.“: *Лаза Терзин*.

Специјални наст. план: Светозар Радашин.

Слободна писмена радња: Стеван Стојић.

О шк. записницима: Саветовање о стању народном. Саветовање о методским поступцима у свима наставним предметима: Лаза Терзин.

Практично предавање из фономимике: Лаза Терзин.

Председник поздравља новоизабране чашнике. Душан Радојчић из Дунасечуја предлаже: да овај збор пошаље повереницу вел. Срп. Нар. Цркв. Шк. Сабору па његову потпомагању просветних тежња срп. учитељства. Решено је: предлог усвојити.*)

После овог Лаза Терзин из Св. Андреје износи своје примедбе на нову Наст. Основу. У главном је казао ово: Н. О. својом опсежношћу, сасвим је промашила своју сврху. То се чује од свију страна. Али *наш глас треба да буде од свију најјачи, јер ми смо, сви раденици са неподељених школа*. Они, који су градили Н. О., то нису узели у обзир. Ето то је кардинална погрешка Н. О. Сад је чинио испоређење двају распореда часова и то: са неподељене школе и са подељене школе, где раде 6 уч. снага. Према томе, рачун испада овако: *Док је подељена шк. добила за све недељно 3½ за н. вере, слаз. ј. и појање дошле је под шк. добила 16 ч. недељно. Исто тако стоји сарамера између свију осталих предмета и то: За срп. ј. 5 према 32; рачун: 4½ према 20; прир. науке 1 према 6 и т. д.* Ови бројеви најбољи су докази, да за непод. шк. морамо имати другу, мању Н. О! Ни, то није све. Ово је тек само најмањи минимум! Кад би хтели, као што ваља, требало би много више Н. О.; наиме: за варошке друга, за сеоске шк. друга; за један крај — *прдео* једна; а за други крај друга и т. д. Но, ово је тек онолико, што се мора учинити. За сад је доста ово. Касније ћемо поправљати и ово, па ћемо доћи све до бољег и бољег, а у крајњој мети и до најбољег! Он је пријатељ оне мудре тактике: лагано ал сигурно!

(Наставиће се).

Из праксе.

Како сам учио једнога аналфabetу, човека од 30 година.

Када сам с тим био готов и видео, да све добро иде и да се не морам дуже посебно бавити написивањем потезова, ја сам без

* Ми смо већ споменули једном у „Шк. Гл.“, да би требало напустити систем овацја. Ур. Шк. Гл.“

околишења пошао даље. Упустио сам се с њиме у обичан разговор. Понешто га питао и наводио да и он мене пита. И онда сам га питањем довео до одговора, како нас двојица сад разговарамо. Говоримо устима и у томе говору из уста нам излазе разни гласови. Па сам му онда, као резултат тога рекао, да се наш говор састоји из разних гласова. А таквих гласова, имамо ми Срби само 30. И са тих 30 гласова, можемо ми да кажемо о свему, што видимо, чујемо осећамо, пипамо и т. д. свашта, што год нам срце жели. Онда сам захтевао од њега, да ми из говора нашег, излучи више таквих гласова, које смо говорили. Ја сам му у томе помогао наводећи га питањима да до њих лакше дође. (Како заустављаш коње? Како пириш? Како дуваш у шаке да их загрејеш? И т. д.) И он је убрзо био начисто. Већ ми је почео читаве поједине речи растварати на гласове, да сам онда могао одмах свратити на слике у Буквару и тражити, да из сваке дотичне речи у слици издвоји први глас, те је он сам дошао догле, да ми је рекао: Па то је, господине, сад лако. Ево око-о, столица-с, анђео-а, пушка-п, игла-п, табла-т. (Нагађао је шта је, јер му је била непозната, пошто никад није ишао у школу. Зато сам га ја довео до речи, према табlici, која му је била у рукама.) И т. д., да ми је код свију слика редом изговорио у речи први глас и ја сам био потпуно задовољан. И када сам истерао са тим сликама и гласовима до краја, ја сам се повратио опет на почетак и према дотичним сликама поновио два гласа: *о* и *с* и задржао се ту, да га одмах упознам и са дотичним писаним и штампаним словима. А то је ишло најједноставније.

Као што је у разговору из речи *око*, издвојен глас *о*, тако видимо, ево овде, од гласа *о*, с леве стране писан, а с десне стране као издвојен, штампан *знак* његов. Сад одмах учи и он писан знак писати. Сваки пут, кад га напише, каже му и глас ради памтења. На послетку се одбацује израз „знак“ и говори се „слово“ *о*. Већба се довољно у написивању и памтењу. Исто тако се научило и слово *с* писано и штампано. Нарочито сам настојао одмах, да даде словима све потезове и да их пише одмах правилно међу редовима, како би се то лакше извело до краја.

Пошто сам му дао, да се у писању свега тога вежба и код куће и ништа више, закључили смо овај први покушај нашега учења. Но овај први покушај већ, дао ми је велике паде, да ће ми ђак брзо успевати у учењу. Јер овај час је ишао више онако, што би се рекло у летењу, јер сам видео, да он сам хоће и да има велике воље.

Овога пута били смо забављени сат и по.

III.

Првога часа нисам хотимично хтео да приступим спајању научена два слова. Било би и много. Али још више сам хтео, да добро запамти глас и облик слђва писаних и штампаних и да их научи обадва лепо и правилно и писати. То ми је било главно. Јер кад се то постигне, не може ни тешко ни спајање. Нарочито за зрела човека. А о томе сам се уверио одмах другог часа.

Кад ми је сутра даи ђак дошао, дакле на *други час*, прегледао сам му прво рад на таблици. Позвао га онда, да тако исто и преда мном поново напише обадва слова и да им одмах и глас рекне. То је радосно учинио, јер му је ишло све лако и лепо, да сам му ревност одмах и похвалио. Онда сам га позвао, да ми та обадва слова пађе и у књизи (Буквару), ал не само код слика дотичних, где их је и познао, већ и даље на другим странама у редовима. Он ме је и тим задовољно. Уз упућивање на редове писане и штампане, изналазио је обадва научена слова, показивао их и глас им говорио. И сад сам пошао даље.

Како се зову знаци од гласова? Колико си слова досад научио? Како се зову слова која су писана? А како она друга! Та се штампана слова могу само у штампарији штампати. Од куда се добију штампана слова? Каква си досад научио два слова? Али тога није доста. Кад ми тако по један глас тај или слово изговарамо, не знамо још ништа. Већ ми морамо те гласове, или њихове знакове, слова заједно изговорити, онда ћемо одмах знати, шта говоримо.

Ево, баш тако заједно видимо та два слова и овде, под *e* у реду. Кад год стоје тако слова заједно, онда их морамо заједно и казати. А кад заједно кажемо тако два слова, онда ми читамо. Баш ево ова прва два (*co*), како стоје заједно, прочитај!... (Нема сумње, мучи се, мисли, крха се и — тек ће

наједанпут прочитати *co*.) Кад је прочитао понови сад то још неколико пута и онда учи растварати. Које је прво слово? Које друго? Прочитај! (Тако више пута. Прочитај опет!) И т. д.

Но сад ћемо и овако растварати. Пази! (И ја поклопим прочитан слог, односно прочитану једносложену реч.) Реци ми, шта си прочитао малочас? Које је први глас? (Кад је слог покривен и слово се не види, онда је глас). Које је други? Заједно! — И увежбава се појмити реч „растварати,“ те да зна одмах шта значи, кад му кажем „раствори.“ Пошто је поновно више пута растварање, онда сам га питао: Шта значи то што си прочитао? — Зато дакле, што то, што си прочитао, нешто означава, то се зове „реч.“ Шта је то што си прочитао? Зашто је то реч?... Читај даље! (Зато, што видимо овде у среди овај мали потезић, свака ова два слова чине један слог. Шта је дакле ово *co*? А шта је ово *co*? — Кад петисемо, између та два слога, овај потезић и изговоримо их заједно *coco*, онда смо опет добили једну реч. Шта значи та реч? (Од *coca-coco*. Женско име.) И то је читао попово више пута. Онда се вежбао даље и у растварању, као напред што је показао.

Сад је учио други део тога реда прочитати. Али сам га одмах упозорио, ради употребења, са већ прочитаним. Хоћеш ли и даље читати, као ово напред што си читао? Пази? Зашто нећеш? Дакле какво је овде прво слово? Какво је друго? Па кад нећеш читати као овде, онда пази, да одмах прочиташ онако, како треба. Прочитај! (Без икаквих тешкоћа, одмах је прочитао.) И сад је поновно више пута. Растварао је за тим гледајући и прочитавао. Онда је растварао и негледајући — папамет. Које је први глас? Које други? Заједно!

Пошто се добро увежбао у растварању, запитао сам га на послетку: Шта значи реч *oc* (Није му била позната. Зато сам му објаснио. Онда се сећао и сам ми још после рекао, да личи на пчелу. Ни у природи ни у слици нисам му могао показати. И сад је ишчитао тај ред до краја. Кад је прешао у други ред, застао је, кад уочи три слова заједно. За то сам му рекао, само да чита. Без обзира, колико слова има заједно толико мора и прочитати. Као што је прочитао два, тако исто се читају и три. Он је мало још

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

размишљао и био је одмах начieto, те је прочитао *сое*. Сад је и то учио растварати и спајати, те сам га на пошетку запитао: Шта је то *сое*? И т. д. Онда сам га позвао, да попово прочита то све, и он је, сад са свим лепо без запињања поновно све, што је већ прочитао, да сам без оклевања прешао одмах и на штампане редове.

Према ономе, што је већ сазнао, које се зове писано, које штампано слово, знао је одмах, да је прочитао писане, а сад ће читати штампане редове. А пошто је оне писане добро научио, читао је штампане, као да је и њих нарочито учио. И пошто сам га испитао и значење појединих штампаних речи, било је овим читање исцрпљено, да је остало још вежбање у писању.

И ово пије сад већ ишло тешко. Слова обадва зна написати. Зато сам му дао само попово да прочита код писаног реда онај први слог, односно реч. Кад је прочитао, онда сам тај слог ја поновно и питао га: Шта је прочитао? Шта је ту прво слово? Шта је друго? Реци заједно! (Кад гледи, онда „чита“. Кад напамет раствара, онда говори заједно — спаја.) Сад ћеш и ти то исто написати. Шта ћеш прво написати? Напиши! Шта сад треба? Напиши!... И сад му покажем само, како треба у писању слова да спаја, што ми у школи кажемо, да продужи. Па кад је написао, онда је одмах и прочитао, па тако исто ишао даље, док није све преписао — и писано и штампано. Код штампаног реда сам му казао, да се такви редови штампāju само у штампарији, као што смо већ рекли, а он и такве редове мора да пише. И онда сам му казао, да све то попово и код куће тако исто препише, па да ми донесе да видимо. И сад хтедох завршити учење. Он ме ђутим преврну лист и рече: Господине, ево, ово је *a*, јер је ово слика апђео. Да научим молим вас, само још ово *a* написати. Ја га пустим и уз моју неправку написао је слово *a*. Пошто сам му га упоредио са штампаним, те је и ово научио, прекинуо сам даљирад, јер беше већ и време. Мал да нас није опет ухватио сат и по рада. Ал писам марио. Видео сам пред собом вредна и одушевљена ђака, па што не бих и ја што жртвовао за његов напредак!

IV.

Следећег дана, кад је дошао, разгледао сам му домаћи рад и тек што ћу му похва-

лим ревност, уредност и тачност, а он ће ме прекинути речма: Господине, ја мислим да знам већ и код *a* читати, ма да нисмо јуче учили. Покушао сам код куће, па да чујете је ли добро! — Одмах ћемо — одговорих му — то учинити, само да поновимо оно, што смо јуче научили. Да видим само, да ли то иде добро, онда знам, да ће ићи добро и код *a*.

И сад му отворим опет прву страну у Буквару и позвах га, да чита како смо јуче научили. Он ми је прочитао и писане и штампане редове лагано и пажљиво тако, да нигде погрешно није. Када сам то видео, рекао сам му: Но сад да видимо, како си читао под *a*. И он стаде лепо спајати по два и по три слова дотична, ма да претходно пије са мном учио, нити сам му речи рекао, како да спаја познати суглас са повим самогласом. Прочитао је и писане и штампане редове. А то је мени већ било са свим доста. Мој је ђак појмио добро одмах на почетку спајање и сад ми ни бриге није било. Треба само да памти добро облик и глас повог слова, пак ћу брзо постићи циљ.

И сад сам га још испитао значење појединих речи и упозорио га попово на „слог“ и на „реч“, ради доброг разликовања, те сам му рекао: Е сад пријашко мој, да видим, како ће ићи писање. Јуче је ишло добро. И код куће си добро преписао. А сад ћемо да се вежбамо даље у писању. Ја ћу говорити оно што смо доведе учили читати, а ти ћеш ми лепо растворити и писати.

Тако сам му ја говорио нпр. са, со, сое, саса, и т. д., а он је прво растворио сваки слог и слово по слово написао у слоговима лепо спајајући их. Тако исто спајајући слогове у речи. Тако сам га одмах досљедно упућивао у распознавању слова, слогова и речи. И на тај начин синтетичким путем се примицао циљу.

Но даље данас нисмо ишли. Цео смо сат скоро провели у писању. Вежбао се у растварању и спајању слогова и речи. Вежбао напамет и у читању свега, што је сам написао. А то је доста, да се почетник и уморити може. Зато сам му задао још да код куће препише и писане и штампане редове под *a* и да од почетка чита све докле смо учили.

Све доведе, што сам постигао с њиме, сметрао сам за први успех, који ће ми бити

основ за даљи рад. А као што се види, тај сам успех постигао једино упућивањем и навађањем на угодни пут до онога, што треба да се постигне. *Никад му ја нисам ништа најпред казао; или кад му је што теже ишло, да сам му ја што најпред рекао.* Не. То не би био успех. То би био чист механизам. А то права настава не трпи. Већ је оно успех до чега је он сам уз моје упућивање дошао, као што се то доведе и збило. Али стрпљења и — једино стрпљења нам треба. Тога нам треба, не само код оних малишана, већ — ево — и код људи од 30 година. Без стрпљења не би могли ништа постићи. У настави школској, без стрпљења, ни живи на би могли бити. . . .

Сутра дап, кад ми је ђак на *прећи час* дошао, прво сам поновио с њиме читање под е и под а, па сам онда тек даје прешао.

(Наставиће се.)

Т. Костић.

Б Е Л Е Ш К Е.

Српска виша девојачка школа у Н. Саду приредила је Забаву с играчком на Спасов дан 19. маја (1. јуна) 1911. у просторијама новосадеког грађанског стрелишта. Чист приход намењен је фонду за издржавање српске више девојачке школе у Новом Саду.

„Српски учитељски Конвент у Новом Саду.“ примио је у мају о. г. Од Драгомира Радошевића, пароха у Митровици легат пок. Ане Вукашиновићке, ратарке из Јаска у износу 200 К — Од Аркадије Варађанина из Новог Сада 5 К свечарског прилога. — Од Милована Тодорића, равн. учитеља у Добрици 8 К члаварине. — Од Душана Катића, равн. учитеља у Нештину 10 К члаварине.

Научни течајеви у Јени држаће се ове године од 21. Јула до 3. августа (3. до 16. авг.). На овим течајевима држаће се предавања из природних наука, из педагошких наука, из науке о религији, из филозофије, психологије и филозофије, из литературе, уметности, историје и националне економије, из реторике и туђих језика (из немачког, енглеског, француског и италијанског језика), из државних и правних наука. — Педагошки течајеви обухватају ова предавања: 1) Педагогика и дидактика; 2) Теорија наставног поступка; 3)

Специјална дидактика; 4) Почетна настава у туђим језицима; 5) Гимназијска педагогика; 6) Социјална педагогика; 7) Педагошке идеје немачког идеализма; 8) Социјалне помоћне установе школске; 9) Политичко васпитање; 10) Настава ручног рада; 11) Методика певања; 12) Гимнастичка настава; 13) Школска хигијена; 14) Неговање органа гласа; 15) Сексуалност детињег узраста; 16) Црквена историја у школи; 17) Методика наставе матерњег језика; 18) Школско дете; 19) Дечји говор; 20) Физиолошка психологија. — Прошле године походио је ове течајеве 631 учесник. Програми ових течајева могу се добити бесплатно код др. В. Бакића професора Велике Школе у пензији у Београду.

Учитељска захвалност. 4. маја о. г. умро је Б. Пешти К. Хероними министар трговине, који је учитељима дао исправу за путовање на железници у по цене. Из захвалности је Зем. Савез учитељских друштава у Угарској положио на одар венац и са ових шест учитељских друштава корпоративно учествовао на укупу: Tanítók szövetsége, Budapesti Tanító testület, Eötvös Alap, Magyar Tanítók Otthona, Budai Tanítóegyesület, Budapesti Tanítók segélyegyesülete, Magyar Tanítók Turistaegyesülete).

Гроф Тиса и учитељство. Пре кратког времена молила је једна малена сиромашна протест. општина гроф Ст. Тису да им овај помогне да њихову. авт. школу прими држава у своју режију, јер би ради били да учитељском платом издржавају свештеника.

На то је гроф. изјавио да је по веројавности главнији учитељ односно школа по свештеник. Ако је икад а оно је — вели — сад најпотребније да веројавност издржава школе, да би могла надгледати рад учитеља, који су атетете или безверници.

Мађ. учитељство огорчено је против ових Тисених речи.

ЛИСТОВИ.

Наша Школа, власник и уредник Вој. Р. Младеновић. Година IV. Годишња претплата 5 динара или круна.

Наша Школа је препоручена 25. јануара 1911. бр. 991. за књижицу народних школа Претплата и све остало шаље се: Вој. Р. Младеновићу, учитељу у Мелници, Петровац. Комплети Наше Школе за I, и III. годину могу се добити само у еле аптном повезу по цену од 7 динара.